

**ΔΙΑΚΟΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ
ΔΡ, ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

***ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΣΤΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ***

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη μελέτη και ανάλυση του περιεχομένου των Ανθολογιών Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού Σχολείου με έμφαση σε θέματα που αφορούν την Οικολογία και το περιβάλλον, διερευνώντας παράλληλα εάν αυτά προβάλλουν την προστασία και τον σεβασμό προς τη φύση και τα αγαθά της. Ερευνάται το περιεχόμενο των χαρακτηριστικών που πλαισιώνουν τις αξίες, τις στάσεις και τις συμπεριφορές που μεταδίδονται στους μαθητές, καθώς και η ενδεχόμενη επικοινωνία που επιχειρείται μέσα από τη γνωριμία και την φύση και τις ομορφιές της. Η χρήση της ανάλυσης περιεχομένου υπαγορεύτηκε από το ίδιο το υλικό της έρευνας, δηλαδή από τα βιβλία, που αποτελούν μέσα επικοινωνίας και προσφέρονται για ανάλυση. Η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου είναι ένα σύνολο από τεχνικές που χρησιμοποιούνται στις κοινωνικές επιστήμες για την αναζήτηση και την επισήμανση των μηνυμάτων, θεμάτων ή νοημάτων που εμπεριέχονται στα διάφορα μέσα επικοινωνίας, όπως είναι τα γραπτά κείμενα, ο προφορικός λόγος, τα κινηματογραφικά έργα κ.ά. Η μέθοδος θέτει στο κείμενο ερωτήματα με σκοπό να ερευνηθεί η συχνότητα των πληροφοριών που περιέχει, να ανελκύσει τα λανθάνοντα μηνύματα και τις πληροφορίες που ξεφεύγουν στη πρώτη επαφή με το θέμα. Πρόκειται δηλαδή για μια αποσύνθεση και ανασύνθεση της νοηματικής δομής του θέματος.

Λέξεις κλειδιά: Σχολικά εγχειρίδια, Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων, ανάλυση περιεχομένου, Οικολογία, περιβάλλον

1. Γνωριμία με τα παλιά Ανθολόγια του Δημοτικού

Όπως είναι γνωστό το σχολείο και γενικότερα το εκπαιδευτικό σύστημα, εκτός από το ρόλο του να μεταδίδει γνώσεις, λειτουργεί και ως διαμορφωτικός παράγοντας της ένταξης και της κοινωνικοποίησης του παιδιού. Μέσα από τους εκπαιδευτικούς θεσμούς, τα Αναλυτικά Προγράμματα, τα σχολικά εγχειρίδια, το περιεχόμενο και τις αρχές της διδασκαλίας που προτείνονται κάθε φορά, μπορούμε να διακρίνουμε ανάμεσα σε άλλα τις επιλογές της κοινωνίας και τις αξίες που στοιχειοθετούν μια ολόκληρη κοσμοαντίληψη (Φραγκουδάκη:1979). Τα Ανθολόγια του Δημοτικού Σχολείου όπως και όλα τα σχολικά εγχειρίδια είναι τα μέσα με τα οποία ο μικρός μαθητής γνωρίζει τον κόσμο και διαμορφώνει την προσωπικότητά του. Ειδικότερα τα βιβλία της γλωσσικής διδασκαλίας εκτός από τη γνώση της γλώσσας και της γραφής στοχεύουν και στην κοινωνικοποίηση του μαθητή καθώς η επαφή μαζί τους είναι καθημερινή.

Παράλληλα με τα βιβλία, *Η γλώσσα μου*, κυκλοφόρησε και ένα τρίτομο *Ανθολόγιο για τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου* με στόχο να καλλιεργήσει την αγάπη για τη Λογοτεχνία και την ποίηση. Οι εργασίες για τη σύνθεση του *Ανθολογίου για τα παιδιά του Δημοτικού*, άρχισαν το φθινόπωρο του 1974, επί υπουργίας Νικολάου Δ. Λούρου. Η εκτύπωση και των τριών τόμων έγινε επί υπουργίας Παναγιώτη Ζέπου (Μουστάκα: 1979). Ο κάθε ένας από τους τόμους του Ανθολογίου προορίζεται να χρησιμοποιηθεί σε δύο τάξεις του Δημοτικού. Ο πρώτος τόμος απευθυνόταν στην Α' και Β' τάξη, ο δεύτερος στην Γ' και Δ', και ο τρίτος στην Ε' και ΣΤ'. Οι τόμοι είναι αφιερωμένοι, με τη σειρά, στη μνήμη τριών σπουδαίων λογοτεχνών, που ασχολήθηκαν με τη παιδική λογοτεχνία και έχουν διαπαιδαγωγήσει με το έργο τους γενιές Ελληνοπαίδων: του Ζαχαρία-Παπαντωνίου (1877-1940), του Γρηγορίου Ξενόπουλου (1867- 1952) και της Πηνελόπης Δέλτα (1874-1941). Η συντακτική επιτροπή των Ανθολογίων ήταν οι Μιχ. Δ. Στασινόπουλος, Γιώργος Π. Σαββίδης. Μέλη: Αριστείδης Βουγιούκας, Αλέξης Δημαράς, Καλή Δοξιάδη, Γιώργος Ιωάννου, Λίνα Κάσδαγλη και Καλλιόπη Μουστάκα.

Ο πρώτος τόμος του Ανθολογίου αποτελείται από 346 σελίδες όπου περιλαμβάνονται 77 θέματα για επεξεργασία. Στα περιεχόμενα του Ανθολογίου συναντούμε πεζά κείμενα, ποιήματα, παραμύθια, μύθους, αινίγματα, δημοτικά τραγούδια και λογοπαίγνια. Το εισαγωγικό σημείωμα που έχει τίτλο *Για σένα που πήρες αυτό το βιβλίο* και απευθύνεται στους μαθητές αναφέρει:

Τώρα πια που έχεις μάθει να διαβάζεις και ξέρεις πόσα όμορφα πράγματα μπορεί να σου χαρίσει το βιβλίο. Μπορεί να σε κάνει να γελάσεις, να διασκεδάσεις, ίσως και να νιώσεις στην

καρδιά σου μικρή λύπη, αλλά και η λύπη αυτή θα μοιάζει με χαρά. Τέτοιες ιστορίες, που έχουν μέσα και χαρά και λύπη, γράφουν συχνά για χάρη των παιδιών οι μεγάλοι που τ' αγαπάνε όπως σ' αγαπά εσένα η μαμά σου κι ο πατέρας σου κι η δασκάλα σου. Σε μερικούς μάλιστα αρέσει να τις γράφουν τραγουδιστά, και τότε γίνονται τα ποιήματα. Διαλέξαμε κι εμείς τις πιο ωραίες ιστορίες και τα πιο ωραία ποιήματα που βρήκαμε, και φτιάξαμε για σένα αυτό το βιβλίο. Ακριβώς όπως διαλέγεις κι εσύ λουλούδια στον κήπο και φτιάχνεις μια ανθοδέσμη. Γι' αυτό το βιβλίο μας το είπαμε *Ανθολόγιο*. Εσύ θα το διαβάσεις στο σχολείο και στο σπίτι, κι αν σου αρέσει, θα θέλεις να το διαβάζεις δυνατά για τους άλλους. Έτσι θα είναι διπλή η ευχαρίστηση. Όπως αναφέρεται στο σημείωμα της Συντακτικής επιτροπής: Έγινε προσπάθεια ώστε το *Ανθολόγιο* να είναι προσαρμοσμένο στις πνευματικές ανάγκες των παιδιών του Δημοτικού. Μέσα στους τόμους του δεν επιδιώκεται-και ούτε ήταν, άλλωστε, κατορθωτό-να δοθεί αντιπροσωπευτική εικόνα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας. Οι Νεοέλληνες συγγραφείς, ακόμα και οι καλύτεροι, που δεν διέθεταν κείμενα κατάλληλα για την παιδική ηλικία, δεν περιλαμβάνονται εδώ. Πάντως, η ευθύνη της τελικής επιλογής των κειμένων βαρύνει ολόκληρη την επιτροπή του *Ανθολογίου*. Τέλος το *Ανθολόγιο* αυτό δεν έγινε να υποκαταστήσει τα βιβλία των *Αναγνωστικών*, αλλά για να προσφέρει στους μικρούς μαθητές μια σειρά από γνήσια λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά, που θα τους φέρουν σε μια πρώτη επαφή με τη Νέα Ελληνική Λογοτεχνία, θα τους βοηθήσουν σημαντικά να καλλιεργήσουν τον προφορικό και το γραπτό λόγο τους και να τους κάνουν να αγαπήσουν ακόμα περισσότερο το βιβλίο και το διάβασμα.

Το Δεύτερο Μέρος του *Ανθολογίου* για παιδιά δημοτικού απευθύνεται στους μαθητές της Γ' και Δ' τάξεις και είναι αφιερωμένο στη μνήμη του Γρηγορίου Ξενόπουλου (1867-1951). Το *Ανθολόγιο* αποτελείται από 298 σελίδες και έχει φιλοτεχνηθεί από Γιώργη Βαρλάμο. Ο Πρόλογος του *Ανθολογίου* αναφέρει: *Διαλεγμένα κομμάτια απ' το θησαυρό της Λογοτεχνίας, αυτό είναι το Ανθολόγιο που κρατάς στα χέρια σου. Άλλα από τα κομμάτια αυτά είναι πεζά, διηγήματα και παραμύθια, και άλλα έμμετρα, δηλαδή ποιήματα και τραγούδια' άλλα τα έγραψαν γνωστοί συγγραφείς και έχουν επάνω το όνομά τους, και άλλα τα έφτιαξαν άγνωστοι και ανώνυμοι άνθρωποι του λαού. Όλοι τους πάντως ήταν και οι ίδιοι κάποτε παιδιά, κι αυτά που ιστορούνε είτε τα έζησαν στα παιδικά τους χρόνια είτε τα στα παιδικά τους χρόνια είτε τα άκουσαν από τον παππού και τη γιαγιά τους. Εκείνο που τους ξεχωρίζει από τους άλλους ανθρώπους είναι ότι έχουν το χάρισμα της φαντασίας και την τέχνη να χρησιμοποιούν τη γλώσσα με ζωντανό και ευχάριστο τρόπο.*

Το Δεύτερο Μέρος του *Ανθολογίου*, έχει 298 σελίδες όπου περιλαμβάνονται 103 θέματα για

επεξεργασία από τα οποία τα 25 είναι πεζά κείμενα, περιέχει επίσης παραμύθια, γλωσσοδέτες, αινίγματα, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, παραδόσεις, μύθοι τα οποία ταξινομούνται σε μια θεματική ενότητα με γενικό τίτλο Δημοτικά.

Το Τρίτο Μέρος του Ανθολογίου για τα παιδιά του Δημοτικού, το οποίο είναι αφιερωμένο στη μνήμη της Πηνελόπης Δέλτα (1874- 1941), έχει 325 σελίδες όπου περιλαμβάνονται 91 θέματα για ανάγνωση και επεξεργασία. Το εισαγωγικό σημείωμα της συντακτικής επιτροπής απευθυνόμενο στους μαθητές με τίτλο *Μια πρώτη γνωριμία*, αναφέρει: *Είστε πια μεγάλα παιδιά πηγαίνετε στις ανώτερες τάξεις του Δημοτικού, διαβάζετε βιβλία εξωσχολικά, ακούτε συζητήσεις των μεγαλύτερων σας, έχετε απορίες πολλές, θέλετε, ασφαλώς, να μαθαίνετε ολοένα και περισσότερα πράγματα. Τη δίψα σας αυτή, την απαίτησή σας για κάτι καινούργιο, που είναι συγχρόνως ειπωμένο ωραία και δυνατά, έρχεται να ικανοποιήσει το βιβλίο αυτό. Μαζί του θα κάνετε μια πρώτη γνωριμία με τη λογοτεχνία μας. Η γνωριμία αυτή θα σας δώσει μεγάλες χαρές. Θα σας δείξει με νέο τρόπο πολλά πράγματα και θα σας πλουτίσει ψυχικά. Θα σας κάνει ακόμα ν' αγαπήσετε περισσότερο τον τόπο μας και τους ανθρώπους του. Γιατί η καλή λογοτεχνία είναι πάντα ο καθρέφτης της ζωής και της ιστορίας ενός τόπου. Τα κείμενα που βρίσκονται στο Ανθολόγιο είναι διαλεγμένα ειδικά για σας. Διαβάζοντάς τα θα ξαναθυμηθείτε και θα συνδέσετε μέσα σας διάφορα έθιμα, γιορτές και εκδηλώσεις απ' τη ζωή της πατρίδας μας, περιστατικά που συμβαίνουν στις μέρες μας ή ιστορίες, για παλιά και καινούργια πράγματα, που έχετε ακούσει απ' τους γονείς σας και τους δασκάλους σας. Μακάρι ν' αγαπήσετε βαθιά το βιβλίο αυτό. Κι αν διαβάζοντάς το δυναμώσει η όρεξής σας για το καλό βιβλίο και το διάβασμα, τότε το κέρδος θα είναι μεγάλο για όλους μας.*

Στα περιεχόμενα του Ανθολογίου περιλαμβάνονται πεζά κείμενα, ποιήματα, δημοτικά τραγούδια, λαϊκές παραδόσεις, λαϊκές αφηγήσεις, θρύλοι, μύθοι και αποσπάσματα από Απομνημονεύματα ιστορικών προσώπων, περιλαμβάνονται επίσης 30 ποιήματα, δέκα θέματα τα οποία συμπεριλάβαμε στην θεματική ενότητα δημοτικά και είναι δημοτικά τραγούδια παρμένα από τις Εκλογές του Νικολάου Πολίτη, νανουρίσματα, ταχταρίσματα, λαϊκές αφηγήσεις, λαϊκές παραδόσεις, λαϊκοί μύθοι καθώς και δύο παραμύθια.

2. Γνωριμία με τα νέα Ανθολόγια

Από τη σχολική χρονιά 2001-2002 σταδιακά αντικαταστάθηκαν τα Ανθολόγια του Δημοτικού Σχολείου με νέα *Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων*. Το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων για τις Α' και Β' τάξεις του Δημοτικού Σχολείου έχει τίτλο *Το δελφίνι*. Η συντακτική ομάδα του Ανθολογίου είναι: Τασούλα Τσιλιμένη, Λέκτορας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Νικόλαος Γραίκος, εκπαιδευτικός, Λεωνίδας Καίσαρης, εκπαιδευτικός, Μάνια

Καπλάνογλου, Επίκουρη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κριτές αξιολογητές του Ανθολογίου είναι οι Αλέξανδρος Ακριτόπουλος, Λέκτορας του Πανεπιστημίου Θράκης, Ιωάννης Μπακάνος, Σχολικός Σύμβουλος, Ηλίας Αναγνώστου, Σχολικός Σύμβουλος, η εικονογράφηση έγινε από τη Βασιλική Λαμπίτση, Σκιτσογράφο-Εικονογράφο. Το Ανθολόγιο *Το δελφίνι*. Στο εξής το Ανθολόγιο *Το δελφίνι* -N.AN1) έχει 169 σελίδες και τα περιεχόμενα του είναι δομημένα σε δέκα θεματικές ενότητες:

- Οικογένεια (σ. 12-26)
- Σχολείο και παιδί (σ.29-39)
- Κοινωνική ζωή (σ.41-51)
- Φαντασία και περιπέτεια (σ. 53-69)
- Φύση και παιδί (71-97)
- Ειρήνη και φιλία (99-107)
- Θρησκευτική ζωή (109-119)
- Από την ελληνική ιστορία (121-128)
- Η πολιτιστική μας κληρονομιά (131-145)
- Η τεχνολογία στη ζωή μου (147-155)

Στη πρώτη σελίδα του Ανθολογίου συναντούμε το ποίημα του Β.Δ. Αναγνωστόπουλου. *Τα δελφίνια: Τα δελφίνια στο χαρτί/ Του νερού χαρταετοί. Όλο πήδους και ναζάκι /Χρυσοφτέρουγα ναυτάκια, Παίζουν και ασφυκτιούν/Εξω στη ζωή να βγουν. Με φωνές και με τραγούδια/Με σημαίες και λουλούδια.* Ακολουθεί το σημείωμα της συγγραφικής ομάδας με τίτλο *Και σου μιλώ για....* όπου αναφέρει: *Σ' αυτό το βιβλίο θα βρεις παραμύθια, ποιήματα και ιστορίες που γεννήθηκαν από τη φαντασία των ανθρώπων του χτες και του σήμερα. Ιστορίες που θα σου μιλήσουν για την οικογένεια, το σχολείο, το περιβάλλον, την ειρήνη, τη φιλία και γι' άλλα πολλά θέματα. Ταξιδεύοντας με κάθε ιστορία, θ' ανακαλύψεις ότι οι άνθρωποι σε όλες τις εποχές και σε όλο τον κόσμο αγαπούν και νοιάζονται για τα ίδια πράγματα. Κρατάς στα χέρια σου ένα Ανθολόγιο φαντασίας, περιπέτειας και χαράς, που ελπίζουμε σαν «δελφίνι» να σε ταξιδέψει στον πολιτισμό όλου του κόσμου.*

Το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων της Γ' και Δ' τάξης έχει τίτλο, *Στο σχολείο του κόσμου*(Στο εξής το Ανθολόγιο *Στο σχολείο του κόσμου*-N.AN2). Ο στίχος προέρχεται από τη *Φλογέρα του βασιλιά* του Κωστή Παλαμά. Το Ανθολόγιο αποτελείται από 183 σελίδες όπου δομούνται εννέα θεματικές ενότητες. Η συντακτική ομάδα του Ανθολογίου είναι η Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος, Σχολικός

Σύμβουλος, Βίκυ Πάτσιου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών, Δημήτρης Πολίτης, Εκπαιδευτικός, Θεοδόσης Πυλαρινός, Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου, Κριτές Αξιολογητές είναι οι: Μένη Κανατσούλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών, Ελένη Σάββα, Σχολικός Σύμβουλος, Μαρία Κουρκουμέλη, Εκπαιδευτικός. Η εικονογράφηση είναι της Διατσέντα Παρίση Σκιτσογράφου-Εικονογράφου και η επιμέλεια του εξώφυλλου του

Θεόδωρου Πάντου, η φιλολογική επιμέλεια του Ανθολογίου έγινε από τους φιλόλογους Θεοδόση Πυλαρινό και Σοφία Παπανδρέου. Το Ανθολόγιο «Στο σκοτεινό του κόσμου» είναι δομημένο σε οχτώ θεματικές ενότητες:

-*Κείμενα από τη φύση και την οικολογία* (σ. 10-32).

-*Κείμενα για την οικογένεια* (σ. 33-44).

-*Κείμενα από την παράδοση* (σ.45-66).

-*Κείμενα για τη θρησκεία* (σ.67-82).

-*Κείμενα από την ιστορία* (σ. 83-120).

-*Κείμενα για την υγεία και τον αθλητισμό* (σ. 121-150).

-*Κείμενα για την κοινωνία* (σ. 151-164).

-*Κείμενα για την τεχνολογία και την επιστημονική φαντασία* (σ. 165-182).

Το τρίτο Μέρος του Ανθολογίου αντικαταστάθηκε το 2001 από το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων για την Ε' και Στ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου και τιτλοφορείται μ' ένα στίχο του Σολωμού *Με λογισμό και μ' όνειρο* (Στο εξής το Ανθολόγιο *Με λογισμό και μ' όνειρο*-N.AN3). Το N. AN.3, είναι εναρμονισμένο με το Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και σκοπός του είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά. Η επιλογή των κειμένων και των θεμάτων γίνεται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρονομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναίσθημα, η ορθοδοξία, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού και κυρίως, οι σημερινές δυνατότητες του. Σε κάθε περίπτωση, τα κείμενα καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Το N. AN.3 του Δημοτικού Σχολείου εκπόνησε συγγραφική ομάδα το συντονισμό της οποίας είχε η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Άντα Κατσίκη - Γκίβαλου. Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας είναι οι Τζίνα Καλογήρου, Γιάννης Παπαδάτος, Στέλλα Πρωτονοταρίου και Θεοδόσης Πυλαρινός. Για τον σχεδιασμό και τις προδιαγραφές της σύνθεσης του N. AN.3

υπεύθυνοι είναι ο Χρίστος Παπαρίζος και ο Κωνσταντίνος Μπαλάσκας Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ενώ την καλλιτεχνική επιμέλεια και τα γραφικά έχει η Βασιλική Μπεκυρά. Το Ν. ΑΝΘ.1 εκδόθηκε από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (4^ο σχήμα) και ανάδοχος του έργου είναι οι εκδόσεις Πατάκη. Το Ν. ΑΝ.3 έχει 302 σελίδες και με την πρώτη ματιά εντυπωσιάζει η πλούσια εικονογράφηση, οι υπέροχοι πίνακες ζωγραφικής και γενικά το προσεγμένο στήσιμό του. Η μακέτα του εξωφύλλου φιλοτεχνήθηκε από την εικονογράφο Βάσω Ψαράκη.

Το εισαγωγικό σημείωμα της συντακτικής ομάδας το οποίο έχει τίτλο: *Λίγα λόγια για τα παιδιά* απευθύνεται με φιλικό και ευαίσθητο τρόπο στους μαθητές:

Αγαπητοί μικροί μας φίλοι και φίλες,

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας περιέχει λογοτεχνικά κείμενα, ποιήματα και πεζογραφήματα παλαιότερα αλλά και πολλά σύγχρονα, διαλεγμένα ειδικά για σας που είστε μαθητές ή μαθήτριες σε μια απ' τις δύο μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού. Τα κείμενα αυτά αναφέρονται, όπως θα το διαπιστώσετε και προσωπικά ακόμα σε ποικίλα και πολύ ενδιαφέροντα ζητήματα. Θα διαβάσετε, λοιπόν, συγγραφείς που αντλούν το υλικό τους από τις μεγάλες ιστορικές στιγμές του Ελληνισμού, άλλους που δείχνουν έμπρακτα με τα γραπτά τους το ενδιαφέρον τους για τη ζωή των παιδιών, στο σπίτι, στο σχολείο ή στην κοινωνία, άλλους πάλι που παρουσιάζουν με γλαφυρό τρόπο ανθρώπινους χαρακτήρες, και άλλους, τέλος που καταπιάνονται με πολλά απ' τα σημερινά κοινωνικά προβλήματα. Επίσης, θα απολαύσετε λογοτεχνήματα χιουμοριστικά θα ταξιδέψετε σε χώρους του θρύλου και της φαντασίας με μύθους και με παραμύθια του βιβλίου και θα βρεθείτε νοερά δίπλα στους ήρωες των διηγημάτων και των ποιημάτων του Ανθολογίου σας. Ένας μεγάλος ποιητής μας, ο Γιώργος Σεφέρης, έχει πει ότι «οι λέξεις για τον ποιητή είναι καράβια που κάνουν πολύ μακρινά ταξίδια». Αλήθεια, οι λέξεις και οι φράσεις σ' ένα λογοτεχνικό έργο γίνονται караβάκια και ταξιδεύουν τον αναγνώστη μακριά, κουβαλώντας στα αμπάρια τους τις χαρές και τις δυσκολίες της ζωής. Τον γεμίζουν στο μαγικό ταξίδι τους με διάφορα συναισθήματα: με χαρά και αγωνία, με συγκίνηση και υπερηφάνεια, με γλυκιά προσδοκία και προβληματισμό. Για να το πούμε με άλλα λόγια, κάπως πιο θεωρητικά και μεγαλίστικα που χαρίζουν αισθητική απόλαυση. Την απόλαυση αυτή ελπίζουμε να τη νιώσετε και σεις διαβάζοντας τα κείμενα του Ανθολογίου.

Εκείνο πάντως που επιθυμούμε να σας τονίσουμε ιδιαίτερα είναι ότι το βιβλίο αυτό έρχεται κοντά σας σαν ένας καλός και πιστός φίλος, που απ' τη μια μεριά ονειρεύεται να παίζει μαζί σας, να σας γεμίσει ξεγνοιασιά και να σας ευχαριστήσει, κι απ' την άλλη να σας μιλήσει με ειλικρίνεια και να σας ανοίξει δρόμους για δημιουργική εργασία.

Το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων *Με λογισμό και μ' όνειρο* για τις Ε' και ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού περιλαμβάνει 11 θεματικές ενότητες:

- Εμείς και η φύση* (σ. 13-40)
- Κοινωνική ζωή* (σ. 43-73)
- Η οικογένεια μας* (σ. 75-101)
- Σχολείο και παιδί* (σ. 105-120)
- Τα παιδικά χρόνια* (σ.125-136)
- Ανθρώπινοι χαρακτήρες* (σ.141-155)
- Θρησκευτική ζωή* (σ.161-178)
- Γεγονότα από την ελληνική ιστορία* (σ.183-223)
- Λαϊκή παράδοση και πολιτισμός* (σ.229-238)
- Ειρήνη και φιλία* (σ.243-256)
- Φαντασία και περιπέτεια* (σ.261-299)

Η ευρύτητα της θεματολογίας και των μηνυμάτων των περιεχόμενων των Ανθολογίων μας επιτρέπει την ιδεολογική ανάλυση τους καθώς και τη διερεύνηση των μηνυμάτων τα οποία αναδύονται μέσα από το γραπτό λόγο και το εικονιστικό υλικό. Οι αξίες, οι αντιλήψεις και προτροπές ή απαγορεύσεις που διαπνέουν τη θεματολογία των σχολικών εγχειριδίων γίνονται κατανοητές μόνο με γνώμονα την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής, η οποία αντανακλάται μέσα από το διδακτικό υλικό, του οποίου η επιλογή υπακούει φαινομενικά και μόνο στο μύθο της αντικειμενικότητας (Προσκόλλη:1990) που την περιβάλλει. Τα κείμενα των σχολικών εγχειριδίων περιλαμβάνουν στο περιεχόμενό τους πτυχές της πραγματικότητας άλλοτε προβάλλοντας και άλλοτε αποσιωπώντας ή αγνοώντας τις.

3. Θέματα για την Οικολογία στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού Σχολείου

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας θα ασχοληθούμε με την ανάλυση θεμάτων της οικολογίας και του περιβάλλοντος στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού Σχολείου όπου θα ανιχνεύσουμε τα μηνύματα τα οποία περιέχονται στα πεζά κείμενα και στα ποιήματα με οικολογικές αναφορές. Για την ανάλυση περιεχομένου των βιβλίων ακολουθήθηκε η μέθοδος της ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης(ΒΘΙΘΓ50π: 1952). Η ανάλυση περιεχομένου έχει ως αντικείμενο την συστηματική και ποσοτική περιγραφή του περιεχομένου με στόχο την ερμηνεία των μηνυμάτων που περιέχονται στα κείμενα καθώς επίσης και τα λανθάνοντα τα οποία δεν γίνονται αντιληπτά με την πρώτη επαφή με το κείμενο και την εικονογράφηση του προς επεξεργασία υλικού. Η μορφή και το περιεχόμενο

των μηνυμάτων έχουν κάποιο φανερό ή λανθάνοντα σκοπό.

Στο Ν.ΑΝ1 περιλαμβάνονται 62 θέματα για επεξεργασία από τα οποία τα 21 είναι ποιήματα και τα 41 πεζά κείμενα. Η θεματική ενότητα, παιδί και φύση, (σ. 72-97), προσεγγίζεται με τη μεγαλύτερη βαρύτητα και περιλαμβάνει πέντε ποιήματα, ένα λαϊκό παραμύθι και πέντε πεζά κείμενα. Εισάγεται με στίχους της Ντίνας Χατζηνικολάου:

Τρίλιες αγγέλων, κεντούν της νύχτας, τη σιγαλιά.

Άκου τ' αηδόνη όταν σωπαίνουν τ' άλλα πουλιά

και κοσμεύεται με τον πίνακα του Κ. Βολανάκη «*Δάσος*»

Τα περιεχόμενα της θεματικής ενότητας είναι τα παρακάτω:

1. Γιώργης Κρόκος, *Συμφωνία μ' ένα δέντρο*, (ποίημα), σσ. 72-73. Μέσα από το ποίημα προβάλλεται η ιδιαίτερη σχέση την οποία αναπτύσσει ο άνθρωπος με τη φύση. Γίνεται λόγος για τη «συμφωνία» που έχει κάνει ο ποιητής με ένα δέντρο για να το προστατεύει και να το φροντίζει με αντάλλαγμα να του προσφέρει ίσκιο, δροσιά και καρπούς. Βασικό θέμα του ποιήματος είναι η ανάγκη του ανθρώπου να βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τη φύση.
2. Έλλη Αλεξίου, *Ο Χιονάνθρωπος*, (ποίημα), σσ. 74-75. Το ποίημα αναφέρεται σ' ένα χιονάνθρωπο που φτιάχνουν οι άνθρωποι από υλικά της καθημερινότητας τους. Τα παιδιά έφτιαξαν τη μύτη του από πιπεριά, τα μάτια του από κάρβουνο, τα χέρια του από δυο κομμάτια ξύλο και για καπέλο του έβαλαν μια παλιά κανάτα.
3. Βαγγέλης Ηλιόπουλος, *Ο τελευταίος ιππόκαμπος*, σσ. 76-77. Πρωταγωνιστής είναι ο Τριγωνοψαρούλης, ένα σοφό ψάρι, συζητά με ένα ναρβάλ για ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν όλα τα πλάσματα του βυθού από του συλλέκτες που κυνηγούν σπάνια είδη ψαριών και γενικά θαλάσσιων οργανισμών. Ο Τριγωνοψαρούλης υπόσχεται να βοηθήσει για τη διάδοση και την προστασία του τελευταίου ιππόκαμπου που απειλείται με εξαφάνιση, αφού όπως λέει όλοι έχουν δικαίωμα στη ζωή.
4. Οβίδιος, *Η Πίτυς και ο Παν*, σσ. 78-79. Το κείμενο κάνει λόγο για την ιστορία της Πίτυς, μιας αιθέριας πανέμορφης νύφης του δάσους που είχε ερωτευτεί το θεό Πάνα και τον ακολουθούσε στις πηγές για να ακούει τους μαγικούς ήχους από τη φλογέρα του. Ο Βορέας όμως ερωτεύτηκε την Πίτυ και την ήθελε κοντά του. Όταν η Πίτυς του αντιστάθηκε εκείνος προσπάθησε να την γκρεμίσει από ένα ψηλό βράχο. Ο Παν όμως τη λυπήθηκε και για να τη σώσει τη μεταμόρφωσε σ' ένα πανέμορφο πεύκο.
5. Λαϊκό παραμύθι, *Το γιασεμί, η ροδιά και η χαρουπιά*, σσ. 80-84. Το παραμύθι μας αφηγείται την ιστορία μιας βασιλοπούλας, της μητριάς της και της ζηλιάρας κόρης της. Η μητριά για να απαλλαχτεί από την παρουσία της βασιλοπούλας και να γλιτώσει από τη ζηλία

της κόρης της, αποφασίζει να στείλει τη βασιλοπούλα στο σπίτι της δρακόντισσας για δουλειά. Επειδή το σπίτι ήταν μακριά η μηριά πίστευε ότι η βασιλοπούλα θα χανόταν. Όμως εκείνη βρήκε το δρόμο, δίψασε και έσκυψε να πει νερό σε μια λιμνούλα όπου κατά λάθος της έπεσε το παντοφλάκι της. Το βασιλόπουλο το βρήκε και στη συνέχεια θέλησε να παντρευτεί την κοπέλα που ήταν δικό της. Μετά από πολλά εμπόδια το τέλος της ιστορίας ήταν αίσιο. Στο παραμύθι συμμετέχουν επίσης το γιασεμί, η ροδιά και η χαρουπιά.

6. Ντίνα Χατζηνικολάου, *Τα παιχνίδια του αέρα*, σσ. 85-86. Στο ποίημα περιγράφονται με χιουμοριστική διάθεση τα παιχνίδια του αέρα, που παρασέρνει και ξεσηκώνει τα πάντα με το δυνατό του φύσημα.

7. Γεωργία Ταρσούλη, *Το τρομαγμένο χελιδονάκι*, σσ. 87-90. Ένα χελιδονάκι πέφτει μπροστά στα πόδια ενός μικρού κοριτσιού στον κήπου του ξενοδοχείου όπου παραθερίζει με την οικογένειά του. Το πουλάκι είναι πληγωμένο και δεν μπορεί να πετάξει και η γιαγιά προτείνει να το περιθάψουν και στη συνέχεια να το αφήσουν ελεύθερο να πάει στο δικό του σπίτι.

8. Γεώργιος Βιζυηνός, *Το φεγγαράκι*, σσ. 91-92. Το ποίημα μιλάει για το φεγγάρι και την ομορφιά που σκορπά όταν λάμπει μέσα στο σκοτάδι αφού μοιάζει με καντήλι χωρίς άναμμα και λάδι.

9. Μάνος Κοντολέων, *Ο σπουργίτης και το ουράνιο τόξο*, σσ. 93-95. Ένας σπουργίτης επιθυμεί να γνωρίσει από κοντά το πολύχρωμο ουράνιο τόξο. Στο ταξίδι που ξεκινά για να το συναντήσει περνάει μέσα από δάση από θάλασσες, από βουνά και γνωρίζει λογίων - λογίων ζώα και φυτά. Ένα δελφίνι, ένα σκαθάρι, ένας σκίουρος είναι οι συνοδοιπόροι του. Τελικά αντικρίζει το ουράνιο τόξο και παραδίνεται στα όνειρά του.

10. Γιάννης Ρίτσος, [*Τα τζιτζίκια σήσανε χορό*] σ. 96. Τζιτζίκια που τραγουδούν και παιδιά που διασκεδάζουν ανέμελα χτυπώντας τα χέρια τους παλαμάκια σ' ένα αρμονικό δέσιμο είναι το θέμα του ποιήματος.

11. Ε. Παλαιολόγου- Πετρώνδα, *Οι πεταλουδίτσες*, 97-98. Οι πολύχρωμες πεταλουδίτσες φοβούνται τα πουλάκια που τις κυνηγούν. Μια ηλιαχτίδα τις προστατεύει και τις συμβουλεύει να είναι ψύχραιμες και να κρύβονται μέσα στα λουλούδια που το χρώμα τους μοιάζει με το δικό τους. Σαν αντάλλαγμα γι' αυτές τις πολύτιμες συμβουλές οι πεταλουδίτσες χόρευαν και τραγουδούσαν ευτυχισμένες γύρω από την ηλιαχτίδα.

Στο Ν.ΑΝ2, περιλαμβάνονται 59 θέματα για επεξεργασία από τα οποία τα 23 είναι ποιήματα και τα 33 πεζά κείμενα ενώ συναντούμε μια εικονογραφημένη ιστορία, ένα λαϊκό παραμύθι και ένα δημοτικό τραγούδι. Η θεματική ενότητα Κείμενα για τη φύση και την οικολογία (σσ. 10-28), περιλαμβάνει ένα ποίημα και έξι πεζά κείμενα. Εισάγεται με στίχους

του Γιάννη Ρίτσου:

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου ,άστρα γέμισε ο γιαλός»
 και το μύθο: Έβγα, έβγα Μαγισσάκι, χτύπαχτύπα το ραβδάκι
 ντο και ρε και μι και φα μες στα ροζ τα σύννεφα
 από τον Ήλιο τον ηλιάτορα του Οδυσσέα Ελύτη.

1. Μάνος Κοντολέων, *Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα*, σσ. 10-11. Μια ηλιαχτίδα επισκέπτεται τη γη ύστερα από πολλά χρόνια και περιπλανήσεις. Ενθουσιάζεται με όλα όσα γνωρίζει και με τη συγκατάθεση του ήλιου, που ήταν η αγαπημένη του, αποφασίζει να μείνει για πάντα στη γη. Στη συνέχεια αρχίζει η αναζήτηση του νέου της σπιτιού που ήταν η σκιά ενός δέντρου με ολοστρόγγυλους καρπούς. Η ηλιαχτίδα μεθυσμένη από το άρωμά της τής έδωσε το πορτοκαλί χρώμα της.
2. Λέο Μπουσκάλια, *Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ*, σσ. 12-14. Η πορεία της ζωής ενός φύλλου, του Φρέντυ, παρουσιάζεται με ευαισθησία και με τρυφερότητα, από στιγμή που ήταν ένα μικρό βλασταράκι πάνω σ' ένα κλώνο στην κορυφή ενός δέντρου μέχρι τη στιγμή που ξεραίνεται και πέφτει από το δέντρο. Μέσα από την ιστορία του Φρέντυ παρουσιάζεται ο κύκλος της ζωής όλων των ζωντανών οργανισμών.
3. Ντάιαν Σέλντον, *Το τραγούδι της φάλαινας*, σσ. 15-17. Η Λιλή παρακολουθεί με προσοχή και ενδιαφέρον τις διηγήσεις της γιαγιάς της σχετικά με τις φάλαινες. Μαθαίνει ότι οι φάλαινες είναι αξιαγάπητα πλάσματα που όταν συμπαθήσουν τους ανθρώπους
4. Ζωή Βαλάση, *Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αμυρός, ήλιος θαλασσινός*, σσ. 19-22. Μια ηλιαχτίδα κουβεντιάζει με το κύμα και του προτείνει να κάνουν περίπατο στα σπαρτά και στα λουλούδια. Το κύμα όμως της απαντά ότι θέλει να πάνε στα πέτρινα καράβια και στις βουλιαγμένες πολιτείες που κρυώνουν για να τις ζεστάνει. Η ηλιαχτίδα δέχεται όμως έπρεπε να πάρει πρώτα την άδεια από τον ήλιο. Ο ήλιος της επιτρέπει να πάει, αλλά ο αέρας της το απαγορεύει εκτός αν κάποιο στοιχείο της θάλασσας ανέβει στον ουρανό! Γι' αυτό λοιπόν αποφάσισαν ν' ανέβει το κύμα...
5. Μαριανίνα Κριεζή- Ρεγγίνα Καπετανάκη, *Λιλιπούπολη Έκτακτα μέτρα στη για το νέφος*, σσ. 23-25. Το νέφος κατακλύζει τη Λιλιπούπολη επειδή από μια κλοτσιά του Δημάρχου καταστρέφεται ο Σιδηρομάσας, μια μηχανή ανακύκλωσης. Ο Πρίγκιπας προτείνει στο Δήμαρχο να απομακρυνθεί γιατί ο λαός έχει υποψιαστεί ότι αυτός είναι υπεύθυνος για την καταστροφή και πρέπει να τιμωρηθεί. Ο Δήμαρχος αποποιείται από τις ευθύνες του και τις μεταθέτει στους πολίτες επιβάλλοντας παράλληλα και αυστηρά μέτρα.

6. Νίκος Γκάτσος, *Ο εφιάλης της Περσεφόνης*, σσ. 26-27. Ο ποιητής παρουσιάζει τις αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων χρησιμοποιώντας αναδρομές στο παρελθόν σε σύγκριση με το παρόν. Γίνονται αναφορές για την τεχνολογική ανάπτυξη στο βωμό της οποίας ο άνθρωπος θυσίασε το φυσικό περιβάλλον. Το πολύτιμο φυσικό περιβάλλον που ο άνθρωπος πολλές φορές με τις αλόγιστες ενέργειές του σήμερα το καταστρέφει και το αφανίζει.

7. Χρήστος Μπουλιώτης, *Η χελωνίτσα Καρέττα Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν*, σσ. 28-32. Μια μικρή χελώνα Καρέττα- Καρέττα μόλις βγήκε από το αυγό της και αντί να πάρει το δρόμο προς τη θάλασσα κατευθύνθηκε προς τη μεγάλη λεωφόρο. Μπέρδεψε τα φώτα των αυτοκινήτων με το φως των αστεριών και καθώς προχωρούσε είδε ένα παλιό αυτοκίνητο Φολκσβάγκεν και το πέρασε για την προγιαγιά της αφού το σχήμα του έμοιαζε με το καβούκι της. Η μικρή χελώνα στάθηκε τυχερή αφού αναγνώρισε το λάθος της και επέστρεψε στο φυσικό της περιβάλλον, τη θάλασσα.

Στο Ν.ΑΝ3, περιλαμβάνονται 94 θέματα για επεξεργασία από τα οποία τα 29 είναι ποιήματα και τα 51 πεζά κείμενα ενώ συναντούμε έξι δημοτικά, τρεις μύθους και πέντε παραμύθια. Η θεματική ενότητα, *Εμείς και η φύση* (σσ. 13-40), περιλαμβάνει 12 επιμέρους θέματα από τα οποία τα επτά είναι πεζά κείμενα, τα τέσσερα είναι ποιήματα και ένας λαϊκός μύθος. Εισάγεται με το ζωγραφικό πίνακα του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ, Ζίμπελ Άλτα, *Υπαρχεία Ιταλίας* (Θεόφιλος, Ζωγραφικοί πίνακες, Δήμος Μυτιλήνης-Μουσείο Θεόφιλου).

1. Φώτης Κόντογλου, *Ο αστρολάβος*, σσ. 13-15. Το κείμενο μιλά για τη γη και όλα όσα βρίσκονται σ' αυτήν και τη στολίζουν. Τα ζωντανά πλάσματα, τα βουνά, τα πετρώματα, τα μέταλλα και πολλά άλλα όλα όσα συνθέτουν το θαυμαστό σύνολο του κόσμου μας.

2. Οδυσσέας Ελύτης, *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*, σσ. 16-17. Η ποίηση του Ελύτη έχει άρωμα Ελλάδας! Το ποίημα παρουσιάζει την εικόνα του ήλιου που λούζει τη χώρα πέρα ως πέρα και μοιάζει με ζωγραφιά.

3. Κωστή Παλαμά, *[Στον κήπο]*, σσ. 18-19. Ο ποιητής μιλά για τα λουλούδια σαν να πρόκειται για ανθρώπους και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα χρώματα και τα αρώματά τους.

4. Κώστα Βάρναλη, *[Να σ' αγναντεύω θάλασσα]*, σσ. 20-21. Η θέα της θάλασσας περιγράφεται σε συνδυασμό με συναισθήματα, σκέψεις, εναλλαγές τόπων, τοπίων και εποχών.

5. Γιάννη Ρίτσου, *[Τραγουδάκια του Φωτούλη]*, σσ. 22-23. Φανταστικές εικόνες με κουρασμένους τρυγητές να κοιμούνται στον ίσκιο μιας εκκλησιάς, ένα τζιτζίκι να μιλά, ένα παιδί με γαλάζια πέδιλα, ένα κοτσύφι, ένα σύννεφο περιλαμβάνονται στα τραγουδάκια

του Φωτούλη.

6. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου, *Η πολιτεία της λίμνης*, σσ. 24-26. Ο συγγραφέας μας ταξιδεύει στην Καστοριά και παράλληλα μας δίνει πληροφορίες για τη λίμνη, τις φυσικές ομορφιές του τόπου, το μεσαιωνικό του χαρακτήρα καθώς και την αρχιτεκτονική των εκκλησιών και των αρχοντικών του.

7. Ανδρέα Λασκαράτου, *Στο καλοκαίρι*, σσ. 27-28. Ο ποιητής αποκαλύπτει με σατυρική διάθεση ορισμένες δυσάρεστες πλευρές του καλοκαιριού όπως τα ενοχλητικά έντομα, τα φαρμακερά ερπετά, την αφόρητη ζέστη και την ξηρασία.

8. Τσουν Τσε Πάι, *Ο σκαντζόχοιρος*, σ. 29. Ο Τσουν Τσε Πάι (Κίνα 9^{ος} π.Χ αιώνας) στο ποίημα ο σκαντζόχοιρος μας αναφέρει ότι τίποτε στη φύση δεν είναι άχρηστο ή ασήμαντο.

9. Γιώργος Μπόντης, [*Ο ασημένιος δρόμος*], σσ. 30-33. Ο Πορκιουπίνος είναι ένας έξυπνος σκαντζόχοιρος που όταν μαθαίνει ότι οι άνθρωποι πρόκειται να καταστρέψουν το δάσος που είναι η κατοικία του σκέφτεται να πάει στη χώρα τους για να τους αλλάξει γνώμη. Το ταξίδι του όμως του επιφυλάσσει πολλές εκπλήξεις.

10. Ελένη Χωρεάνθη, *Η Ασπρούδα*, σσ. 34-36. Η Ασπρούδα ήταν ένα τεράστιο πουρνάρι που έμενε «πιστό» στο χωριό ακόμα κι όταν αυτό άλλαζε όψη. Το πουρνάρι συνέχισε να ψηλώνει κι έμοιαζε να πολεμά την ερημιά και την εγκατάλειψη.

11. Ηλίας Βενέζης, *Η Χιονάτη της Πάρνηθας*, σσ. 37-39. Η μικρή Άννα γοητευόταν από καθετί που γνώριζε, έτσι μαγεύτηκε και από το χιόνι και το συνδύασε με το λευκό της φόρεμα. Η συνομιλία της με ένα μικρό ελαφάκι την ευαισθητοποίησε και ένωσε αγάπη και συμπάρασταση για τους βασανισμένους της γης.

12. Τζακ Λόντον, [*Ένας σκύλος σωτήρας*], σσ. 40-42. Ο Μπακ είχε σώσει δυο φορές τη ζωή του αφεντικού του και τον έβγαλε από τη δύσκολη θέση όταν κινδύνευε από έναν άγριο άνδρα και από τα ορμητικά νερά ενός καταρράχτη.

4. Συμπεράσματα- Προτάσεις

Στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού προσεγγίζονται με αισθητή βαρύτητα θέματα σχετικά με την οικολογία και το περιβάλλον τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν ως στοιχεία για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών. Μέσα από το υλικό των Ανθολογίων, πεζά κείμενα και ποιήματα, επιχειρείται η γνωριμία του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον, η συνειδητοποίηση ότι υπάρχει αλληλεξάρτηση ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον στο οποίο ζει και δραστηριοποιείται. Με ιδιαίτερη ευαισθησία προσεγγίζονται θέματα σχετικά με την προστασία της φύσης, τη διατήρηση και την

εξοικονόμηση των πόρων στο φυτικό και υδάτινο περιβάλλον, στη διαιώνιση των ειδών του ζωικού κόσμου και την προστασία των οικοσυστημάτων. Μέσα από την επεξεργασία και την προσέγγιση των θεμάτων με οικολογικό περιεχόμενο οι μαθητές εισπράττουν την αισθητική απόλαυση της φύσης, γνωρίζουν τον τόπο τους, συνειδητοποιούν ότι η φύση είναι σύμμαχος του ανθρώπου και πηγή ζωής για την κοινωνία ολόκληρη. Καλλιεργούνται επίσης στάσεις ζωής καθώς και οικολογική ευαισθητοποίηση για το ότι όλα τα πολύτιμα και σημαντικά έχουμε την υποχρέωση να τα διατηρούμε και να τα προστατεύουμε. Τα κείμενα είναι απαλλαγμένα από διδακτισμό με αποτέλεσμα η σωστή προσέγγιση του περιεχομένου τους καθώς και η αξιοποίηση των ερωτήσεων και των δραστηριοτήτων που τα συνοδεύουν να δίνουν πολλά ερεθίσματα για βιωματικές αναφορές και προσεγγίσεις διαθεματικού χαρακτήρα.

Η θεματολογία των περιεχομένων των Ανθολογίων είναι ποικίλη και γι' αυτό το λόγο:

Τα λογοτεχνικά κείμενα μπορούν να αποτελέσουν ερέθισμα για επεξεργασία διαφόρων θεμάτων και προσεγγίσεων με την παράλληλη συμβολή και άλλων πολιτισμικών προϊόντων όπως της μουσικής, του θεάτρου, της εικόνας.

Με την ποικιλία των Ερωτήσεων και των Δραστηριοτήτων που συνοδεύουν τα περιεχόμενα των Ανθολογίων οι μαθητές μπορούν να ασχοληθούν με ερευνητικές, διαθεματικές, διαπολιτισμικού χαρακτήρα ομαδικές εργασίες καθώς και με την εκπόνηση σχεδίων εργασίας. Οι παιγνιώδεις Δραστηριότητες παρέχουν ερεθίσματα που καλλιεργούν τη δημιουργικότητα των μαθητών ενώ παράλληλα τους εξοικειώνουν με αναγνωστικές στρατηγικές.

Με τη συμβολή των λογοτεχνικών κειμένων οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τον πολιτισμό, την ιστορία και γενικότερα την κουλτούρα του τόπου μας αλλά και των άλλων λαών και παράλληλα να καλλιεργήσουν παράλληλα την κριτική σκέψη.

Μέσα από την προσέγγιση θεμάτων τα οποία σχετίζονται με θεατρικά έργα, με διασκευές, με κείμενα όπου συναντούμε ανθρώπινους χαρακτήρες οι μαθητές μπορούν να παίξουν διάφορους ρόλους, να αποδώσουν τα συναισθήματά τους, να εκφραστούν μέσα από την κίνηση, τη μουσική και το θεατρικό παιχνίδι.

Με την προσέγγιση διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών όπως κόμικς, εικονογραφημένων ιστοριών, βιογραφιών, ταξιδιωτικών κειμένων, επιστολών οι μαθητές των μεγάλων τάξεων αποκτούν την ικανότητα να τα διακρίνουν και να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του κάθε είδους από τη πλευρά της δομής και του περιεχομένου του.

Ο εμπλουτισμός της σχολικής βιβλιοθήκης με σύγχρονα λογοτεχνικά βιβλία όλων των

κατηγοριών καθώς και βιβλία με λογοτεχνία των άλλων χωρών θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της φιλιαναγνωσίας των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου.

Η βιβλιοθήκη του κάθε σχολείου πρέπει να ενημερώνεται συχνά με νέες εκδόσεις βιβλίων και περιοδικών για να υπάρχει η δυνατότητα οι μαθητές να ανατρέχουν και να δανείζονται βιβλία ή ακόμη να υπάρχει μια συγκεκριμένη ώρα αφιερωμένη στη Λογοτεχνία.

Η προσπάθεια για την έκδοση μαθητικής εφημερίδας ή περιοδικού ενεργοποιεί τους μαθητές να διαβάσουν κάποιο λογοτεχνικό βιβλίο και στη συνέχεια να φιλοξενηθεί η παρουσίασή του στα φύλλα των μαθητικών εντύπων.

Διαβάζοντας ο μαθητής το περιοδικό ή τη σχολική εφημερίδα αποκτά γνώσεις, ενημερώνεται για πολλά και ποικίλα θέματα της σχολικής ζωής και παράλληλα εμπλουτίζει με έμμεσο τρόπο τη γλώσσα του. Η ικανοποίηση των μαθητών είναι μεγάλη όταν δουν δημοσιευμένο το δικό τους κείμενο, ποίημα, χρονογράφημα, αίνιγμα, ανέκδοτο, σταυρόλεξο κ.ά.

Ενδιαφέρουσες επίσης και πολύ δημιουργικές είναι οι δραστηριότητες που σχετίζονται με διαγωνισμούς που διενεργούνται συχνά μεταξύ των μαθητών σε τοπικό ή σε πανελλαδικό επίπεδο με θέματα γλώσσας ή Λογοτεχνίας. Οι μαθητές που λαμβάνουν μέρος σ' αυτούς τους διαγωνισμούς έχουν την ευκαιρία να δοκιμάσουν τις πνευματικές τους δυνάμεις, να επιχειρήσουν να διατυπώσουν σωστά τις απόψεις και τις σκέψεις τους και παράλληλα να χαρούν το περιεχόμενο και την πλοκή των λογοτεχνικών έργων.

Στα πλαίσια του Προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου πιστεύουμε ότι μπορούν να δοθούν ερεθίσματα για την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων και να καλλιεργηθεί η αγάπη για το εξωσχολικό διάβασμα με την κατάλληλη επιλογή βιβλίων και τον προγραμματισμό για «Ωρα Λογοτεχνίας» από τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό.

Τα Ανθολόγια δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να μετατραπούν και να λειτουργούν ως βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας με την έννοια ότι θα χρησιμοποιούνται για να γίνεται Γραμματική, Συντακτικό ή Ορθογραφία.

Απαραίτητο πιστεύουμε ότι είναι να μπει το ακέραιο λογοτεχνικό έργο μέσα στη σχολική τάξη, από το δάσκαλο, γιατί οι μαθητές έχουν δυσκολία στο να συνειδητοποιήσουν ότι τα αποσπάσματα που προσεγγίζουν στα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας ή στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων ανήκουν σε κάποια βιβλία με αποτέλεσμα τα λογοτεχνικά κείμενα να αντιμετωπίζονται ως ολοκληρωμένα έργα. Προκειμένου όμως να πραγματοποιηθεί αυτός ο στόχος είναι απαραίτητο να εισαχθεί στις σχολικές τάξεις η ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών έργων και ποιητικών συλλογών για να ασκηθούν οι μαθητές σε τεχνικές ανάγνωσης και να αναλάβουν σταδιακά

πρωτοβουλίες για την επιλογή βιβλίων με κριτήρια που θα έχουν αποκτήσει από την ενασχόληση τους με την ανάγνωση, το σχολιασμό και την ανταλλαγή απόψεων σχετικών με το θέμα που έχουν προσεγγίσει.

Άριστα βοηθήματα για την αξιοποίηση της ώρας της Λογοτεχνίας μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν τα «Αγαπημένα μου Διηγήματα» -7 τόμοι- των Άλκη Τροπαιάτη και Δημήτρη Γιάκου, η «Νέα Ανθολογία Ελληνικού Παιδικού Διηγήματος» του Αντώνη Δελώνη, η «Ανθολογία Ελληνικού Παιδικού Διηγήματος» και η «Παγκόσμια Ανθολογία Παιδικού και Νεανικού Διηγήματος» του Χάρη Σακελλαρίου κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*, New York.

Αγγελοπούλου, Β. και Βασιλαράκης Ι.Ν. (1994). *Φίλαναγνωσία και Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα: Δελφίνι.

Αναγνωστόπουλου, Β. (1986). Η Έλλη Αλεξίου μιλάει για την παιδική Λογοτεχνία, *Διαδρομές*, τ. 3,44-45.

Αναγνωστόπουλου, Β. (1996). Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας, *Οι εκδόσεις των Φίλων*, Αθήνα.

Αναλυτικό Πρόγραμμα μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου (1987), Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Αποστολίδου, Β. (2004). *Η λογοτεχνία στο δημοτικό σχολείο: Θεμελίωση της σχέσης του παιδιού με την ανάγνωση και το βιβλίο στο Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη, Ε. Χοντολίδου (επιμ.), Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο...*, Αθήνα: Τυπωθήτω

Αργυρίδη, Μ.,(1995): Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο ως βοηθητικό μέσο διδασκαλίας, τ. 2, Λάρισα: Σκάλα.

Βάμβουκας, Μ. (1988). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Βρεττού, Ι.& Καψάλη, Α.(1990). *Αναλυτικά Προγράμματα, Θεωρία και τεχνογνωσία σχεδιασμού και αναμόρφωσης*, Θεσσαλονίκη.

Γεωργίου -Νίλσεν Μ. (1987). *Η οικογένεια στα Αναγνωστικά του Δημοτικού*, Αθήνα: Κέδρος.

Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β:(1987): Τα στερεότυπα για τους ρόλους των δύο φύλων στα εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου, «Η γλώσσα μου», περ. Φιλολόγος, τ.49.

Δελώνη, Α., (1988): Παιδική Λογοτεχνία και σχολείο, Αθήνα.

Δημαρά, Α., (1974): *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, τ. Α'-τ. Β' Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα: Κέδρος. Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ. - Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. (1981). *Τα στερεότυπα για τους ρόλους των φύλων στα αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου*, περ. Φιλολόγος, τ 23,

- Καλογήρου, Γ., (1999): Τέρψεις και ημέρες ανάγνωσης, Ι.Μ.Π. Αθήνα.
- Κανατσούλη, Μ.(2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Κανταρτζή, Ε. (1991). *Η εικόνα της γυναίκας-Διαχρονική έρευνα των αναγνωστικών του δημοτικού σχολείου*, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Κανταρτζή, Ε., (1991). *Η εικόνα της οικογένειας στα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού: Διαχρονική έρευνα από το 1954 μέχρι σήμερα*, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Κατσίκη - Γκίβαλου Α. (2005): Η θέση της Λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Ζητήματα και προοπτικές της διδακτικής της, στο Τζ. Καλογήρου- Κ. _Λαλαγιάννη (επιμ), Η λογοτεχνία στο σχολείο, Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Καψάλη, Αχ - Χαραλάμπους Δ.,(1995): Σχολικά εγχειρίδια, θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική, εκδ. Έκφραση, Αθήνα.
- Καψάλη, Αχ., (1994): Αξιολόγηση και βαθμολογία στο Δημοτικό Σχολείο, Θεσσαλονίκη: Art of Text.
- Λαλαγιάννη, Κ., (2005). Η λογοτεχνία από μετάφραση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών, στο Τζ. Καλογήρου - Κ. Μουστάκα, Κ. (1979). Παιδαγωγικά ανάλεκτα - *Τα Ανθολόγια*- Αθήνα: έκδ. Δήμου Χαλανδρίου.
- Μπενέκου, Α., (1981): Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα.
- Μπενέκου, Α., Διδακτικά Βιβλία, Στο: Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό. Τόμος 3, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1989, 1468-1470.
- Μπουζάκη, Σ., Εσωτερική μεταρρύθμιση στο δημοτικό σχολείο, Η περίπτωση της αξιολόγησης των μαθητών, περ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 38, 1998.
- Παπαδάτος, Γ., (1993): Η Οικολογία στην ελληνική παιδική Λογοτεχνία, στο Άντα _Κατσίκη- Γκίβαλου (επιμ.) Παιδική Λογοτεχνία, Θεωρία και πράξη, Α' τόμος, Καστανιώτης, Αθήνα.
- Παπαδάτος, Γ., (1993): 'Οικο'-δάσος και ελληνική παιδική λογοτεχνία, περ. Διαβάζω, 325, σ. 97-104.
- Παπαρούση Μ., (2005): Στοιχεία λογοτεχνικής θεωρίας και εκπαιδευτικής πράξης: ζητήματα ετερότητας στα Ανθολόγια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο Τζ. Καλογήρου - Κ. Λαλαγιάννη (επιμ.), Η *λογοτεχνία στο σχολείο*, Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Παρασκευόπουλου Ι., (1985): Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας», Αθήνα.
- Πατάκη, Σ., (1990): (επιμ.): *Το σχολικό βιβλίο*, Πρακτικά διήμερου. Αθήνα: Πατάκης.
- Σπυρόπουλος, Η., (1991): Λογοτεχνία και παιδεία, , Αθήνα: Γκοβότση

Φίλια, Β., (1993): Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Αθήνα: Gutenberg.

Φράγκου, Χ., (1986): Το διδακτικό σχολικό βιβλίο, Στου ίδιου: Επίκαιρα θέματα παιδείας, Αθήνα: Gutenberg. Φραγκουδάκη, Α.(1979). *Τα αναγνωστικά του δημοτικού σχολείου-Ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία*, (γ! έκδοση) Αθήνα:.. Θεμέλιο.

Χρυσυφίδη, Κ.(1991). Αναλυτικά προγράμματα και οικολογία, περ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 58.

Abstract

This paper focuses on the study and analysis of the content of the Literary Text Anthologies of Primary School, with an emphasis on themes related to Ecology and the environment. It also investigates whether these anthologies promote the protection, respect, and appreciation of nature and its resources. The content is examined in terms of the characteristics that frame the values, attitudes, and behaviors conveyed to students, as well as the potential communication that is attempted through the introduction to nature and its beauties. The use of content analysis was determined by the very nature of the research material, i.e., the textbooks, which serve as communication tools and are suitable for analysis. The method of content analysis is a set of techniques used in the social sciences to identify and highlight the messages, themes, or meanings embedded in various forms of communication, such as written texts, oral speech, films, etc. The method involves posing questions to the text with the aim of investigating the frequency of the information contained, uncovering latent messages, and identifying details that may escape at first glance. Essentially, it is a deconstruction and reconstruction of the meaningful structure of the subject.

Keywords: Textbooks, Literary Text Anthologies, content analysis, Ecology, environment